

varie congestæ et dispositæ sunt. Nam sententiæ quæ in Vulgata Latina habentur cap. xxxiv, in Græco Romæ correcto habentur cap. xxxi; et quæ in Vulgata habentur cap. xxxvi, in Græco Romano habentur cap. xxxiii. Sic in sequentibus cap. xxxii, xxxiii, xxxv, etc., ordo in Vulgata plane est alius ab eo qui est in Græco Romano. Idem accidit in Proverbiis Salomonis: nam quæ in Latina Vulgata habentur cap. xxx, in Græca Septuaginta exstant cap. xxiv, et ita de cæteris.

Salomonem ergo et Hebræos imitatus est non tantum noster Siracides Hebræus, sed et gentiles Poetæ et Philosophi ethici, tam Græci quam Latini, quorum primi et principes fuere Phocylides et Pythagoras, qui eodem tempore floruerunt et docuerunt in Græcia, quo Jeremias in Judæa; sed Phocylides paulo ante Pythagoram claruit: ille enim olympiade LX, hic LXIII, adeoque ille hujus fuit magister, teste Eusebio in *Chron.*; Suida, Plutarcho in *Vita Numæ*, et Cicerone *Tuscul.* IV. Hos secuti, imo his cœvi fuere Theognis, Simonides, Anacreon tempore Cyri; deinde Hesiodus, postea Socrates paulo ante Alexandrum Magnum; ac demum inter Romanos Cato et Seneca, qui omnes totam ethicam, sive recte vivendi rationem paucis sententiis et carminibus complexi sunt. Hinc Plato in *Protagora* scribit: « Antiquorum doctrinam nihil aliud fuisse, quam breviloquim quoddam; idque esse viri absolute sapientis, paucis videlicet multa complecti. » Hac ratione Hippocrates composuit Aphorismos, Pythagoras quoque Symbola, et Proverbia Salomon: quo enim altior intellectus est in Angelis, eo formis paucioribus plura comprehendit et agit. Hierotheus igitur post S. Paulum S. Dionysii doctor, et Apostolis excellentia proximus, theologiam summulis mira profunditate conclusit, scripsitque expiatisimis mentibus atque doctissimis. Dionysius autem, et Hierothei jussu, et Timothei rogatu, universales illas summulas Hierothei in notiones singulas derivavit *De Divin. Nomin.* cap. II, sub fin.

Phocylides sic orditur:

Furtivam vita venerem, tædasque viriles,
Mitte dolos, servaque manus a sanguine puras.
Ne male ditiescas, de justis vive paratis.
Principio venerare Deum, cole deinde parentes.
Fac juste cunctis, ne te favor abstrahat ullus.
Ne spernas inopem, aut personæ deditus esto.
Judicio si quid falles, Deus ipse rependet.
Sis castus, rebusque fidem servato gerendis,
Utere mensuris (ornat modus omnia) justis, etc.

hiscæ synchronis, tempore Cyri, septem Græciæ sapientes suam ethicam, suaque prudentiæ et vitæ honestæ præcepta paucis complexi sunt sententiis, quas hisce versibus expressit Ausonius:

ETHICA BIANIIS PRIENÆI.

Quenam summa boni? mens, quæ sibi conscia recti.
Pernicies homini quæ maxima? solus homo alter.
Quis dives? qui nil cupiat. Quis pauper? avarus.
Quæ dos matronæ pulcherrima? vita pudica.

Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.
Quod prudentis opus? cum possit, nolle nocere.
Quid stulti proprium? non posse, et velle nocere.

ETHICA PITTACI MITYLENÆI.

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.
Bono probari malo, quam multis malis.
Demens superbis invidet felicibus.
Demens dolorem ridet infelicium.
Pareto legi, quisque legen. sanxeris.
Plures amicos re secunda compara.
Paucos amicos rebus adversis proba.

ETHICA CLEOBULI LINDII.

Quanto plus liceat, tam libeat minus.
Fortunæ invidiæ est immeritus miser.
Felix criminibus nullus erit diu.
Ignoscas aliis multa, nihil tibi.
Pareit quisque bonis, perdere vult malos.
Majorum meritis gloria non datur.
Turpis sæpe datur fama minoribus.

ETHICA PERIANDRI CORINTHII.

Nunquam discrepat utile a decoro.
Plus est sollicitus magis beatus.
Mortem optare malum, timere pejus.
Faxis, ut libeat, quod est necesse,
Multis terribilis, caveto multos.
Si fortuna juvat, caveto tolli.
Si fortuna tonat, caveto mergi.

ETHICA SOLONIS ATHENIENSIS.

Dico tunc beatam vitam, cum peracta fata sint.
Par pari jungatur conjux: quidquid impar, dissidet.
Non erunt honores unquam fortuiti muneris.
Clam coarguas propinquum, quem palam laudaveris.
Pulchrius multo parari, quam creari nobilem.
Certa si decreta sors est, quid cavere proderit?
Sive sint incerta cuncta, quid timere convenit?

ETHICA CHILONIS LACEDÆMONII.

Nolo minor me timeat, despiciatque major.
Vive memor mortis, ut sis memor et salutis,
Tristia cuncta exsuperans, aut animo, aut amico.
Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.
Quæ benefacta accipias, perpetuo memento.
Grata senectus homini, quæ parilis juventæ.
Illa juvena est gravior, quæ similis senectæ.

ETHICA THALETIS MILESI.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.
Vita perit, mortis gloria non moritur.
Quod facturus eris, dicere sustuleris.
Crux est, si metuas vincere quod nequeas.
Cum vere objurgas, sic inimice juvas.
Cum falso laudas, tunc et amice noces.
Nil nimium satis est, ne sit et hoc nimium.

ETHICA PYTHAGORÆ.

Jam ut ad Pythagoram, ejusque assecclam Iso-
cratem, exactiores ethice doctores, redeam, paulo-
loque fusius agam, S. Hieronymus *Prefat. in Pro-*
verbia: « Pythagoras, inquit, omnem doctrinam
moralem hoc symbolo claudit: Fugare decet
omni studio, ferroque et igne abscindere ab ani-
ma ignorantiam, a corpore et animo morbum, a
victu luxum, a domo discordiam, a civitate sedi-
tionem, et ab omni negotio interperantiam. »

hic Epictetus totam ethicam his duobus verbis et
præceptis complexus est: « Sustine et abstine. »

Petro magis speciatim singula de singulis vir-
tutibus dicta et præcepta Pythagoræ colligit Au-
gustinus *Dial.* lib. II, epist. 2 *ad Alexandrum*
Bononiam: Accipe paucis ea, sane in gentili
aurea: « Immortales primum deos, sicut lege
sanctum est, venerare. Cole jusjurandum: legiti-
ma serva. Parentes reverere, et qui propissime illos
nati sunt. Reliquorum vero quisque virtute ma-
xime antecedit, tibi amicum para. Comis sis in
sermonibus, frugi in rebus gerendis. Noli ami-
cum tractare molestius, si parva te ac levi affecerit
injuria. Imprimis ventris, somni, crapulæ, iræ
abstine. Turpe aliquid neque tecum agas, neque
cum altero contrahas. Justitiam et opere complec-
tere et verbis. Nihil temere, nihil inconsulto agas,
intelligens mortis fatum cunctis mortalibus im-
pendere. Pecunias alias servare contende, alias
profundere. Quæcumque tibi vivendi sors obve-
nerit, eam feras æquo animo: neque graviter
patiaris, sed medere adversis pro viribus. Nullius
impulsu, aut agas quid, aut dicas, quod tibi ipsi
non conducat. Consulta ac delibera prius quam
opus aggrediare. Ea perfice, quorum te factorum
postmodum non pœniteat. Nihil prorsum geras,
quod tibi exploratum non sit. Quod si te lateat,
cura aliunde, ut discas quodecumque factum ne-
cessarium contigerit. Hoc namque pacto vitam
vives jucundissimam. Tuere bonam valetudinem,
et iis quæ corporis sunt adhibe diligentiam. Ita-
que et potitionis ubique et exercitationum modum
quemdam serva. Est autem is modus optimus,
qui nihil afferet detrimenti. Ita te para, ut non
delicatus ac molli, sed simplici victu cultuque de-
lecteris. Cave quidquam aggrediare, quod in-
vidiosum sit. Nec pecuniam intempestive profundas,
sed neque parcus nimium atque illiberalis sis.
Optima omnibus in rebus mediocritas. Ea conare,
quæ tibi frugifera sunt. Et priusquam aggrediare,
etiam atque etiam cogita. Neque somno indulgeas,
quin prius tecum commemores trifariam diei
gesta: quid egi? quid dixi? quid relictum oppor-
tunius est? Turpia agere grave sit, bona ac mo-
desta jucundum. Hæc si sectaberis, aiebat Pytha-
goras, divinæ virtutis consequeris vestigia. » Huc
spectant symbola Pythagoræ, quæ fuse recensui,
et in tres classes, puta in Theologica, Ethica, et
Politica, distribui præcio in Prophetas Majores,
canone 56; quare ea hic non repetam.

ETHICA ISOCRATIS.

Pythagoræ suppar est Isoeratis, qui Demonico
aurea honeste vivendi dat præcepta, et prudentia
dictamina suis subnixæ rationis principiis. Sic
ergo præscribit et sancit: « Primum res cole di-
vinas, non sacrificans solum, verum etiam stans
juramentis. Nam illud divitiarum signum est,
hoc probitatis atque æquitatis indicium. Deum
venerare, tum semper alias, tum potissimum eum

civitate: ita enim videberis simul et rem facere
divinam, et legibus obtemperare. Talis esto in
parentes, quales in teipsum cupis esse liberos.
Exercitationes corporis, eas amplectere, quæ ad
bonam valetudinem tuendam, non quæ ad robur
valeant; quod utique consequeris, si adhuc labo-
rare sufficiens desinas. Neque cachinno infreni
delecteris, neque sermonis audacior petulantia;
et illud quidem stultum est, hoc autem furiosum
atque inane. Quæ facere turpe est, hæc tu quoque
dicere indecorum puta. Ita te consuefacias, ut non
difficilis, non tristis; sed cogitabundus, sed se-
verus esse videaris: illud te contumacem et fas-
tidiosum indicaret, hoc prudentem esse demons-
trat. Decus, verecundiam, justitiam, modestiam
decere te existima; his namque in rebus maxime
ineuntis ætatis mores versantur. Si forte quid
turpe facias, ne id confidas diutius obscurum fore:
quod si alios lateas, certe tibi ipse eris cons-
cius. »

« Parentes cole. Deos metue. Amicos observa.
Legibus pare. Voluptates eas tibi ascisce, quæ cum
laude sunt: etenim voluptas cum honestate qui-
dem optimum, pessimum sine illa est. Calumnias
etiam falsas devita: multitudo namque et ignorat
veritatem, et opinioni maxime adhærescit. Tunc
probaberis maxime, si illa caveas, quæ alii si
facerent, reprehendas. Si fueris discendi studio-
sus, multorum quoque pollebis scientia. Quæ se-
usu atque exercitatione conserva. Quæ vero igno-
ras, effice ac labora ut intelligas. Multum vero
disciplinarum, multis existima præstare pecuniis:
hæc quidem celeriter decidunt, illæ vero perpetuo
ac semper durant: sola namque sapientiæ posses-
sionum omnium immortalis.

« Morum comitas adsit, sermonis affabilitas.
Facilem te omnibus præsta. Utere autem quos
optimos noveris: ita enim et bonis amicus, et
improbis eris nequaquam infestus. In laboribus
teipsum exerce voluntariis, quo et non voluntarios
subire queas. A quibus teneri animum turpe ac
flagitiosum est, eorum abstine omnium, quæstus,
iræ, voluptatis, doloris. Diligentius verborum ser-
monumque, quam pecuniarum tuere deposita.
Decere puta tam improbis fidem non esse adhi-
bendam, quam habendam probis. Neminem tibi
amicum compares prius, quam investigates, quo
pacto et ipse prius fuerit amicis usus; ac spera
perinde eum in te fore, qualis et erga illos exstiterit.
Sero amicus fias, factus autem persevera.
Periclitare adversis rebus amicos: nam aurum
quidem igne probamus, amicos vero in adversa
fortuna cognoscimus. Optime uteris amicis, si non
rogatus, sed sponte tua et deferens beneficium, et
gratificeris in tempore. Amicum fac tibi, qui non
modo res tuas adversas condoleat, sed etiam non
invideat secundis. Absentium te amicorum memo-
rem præsta coram præsentibus, ne et illos, cum
forte absint, floccipendere videaris.

« Amictus compara, qui ornatum afferant, non

qui modum excedant. Præsentium honorum non affluentia major tibi chara sit, sed moderatus usus. Despice, qui cumulandis intendunt pecuniis, partibus autem uti nesciunt. Nemini calamitatem obijcias, quod et communis fortuna sit, et futurum incognitum. Assentatores fuge, ut qui fallunt homines ac decipiunt. In primis evita compositio- num conventus: sin tempus te ad illos detruserit, ante ebrietatem exurge: nam intellectus quidem vino corruptus, ejus qui aurigam perdidit, cur- rus similis est: ille namque temere fertur rectore orbatus, et animus turpiter labitur corrupta mente.

« Moderatum sermonem tanto existima loqua- citate meliorem, quanto quidem solent cætera quæ turpia sunt, pleraque luctum afferre. Loqua- citas magnis habentes afficit detrimentis. Quod- cumque dicturus sis, prius mente voluta: in ple- risque enim menti lingua præcurrit. Duplex eli- gendum est in loquendo tempus: aut quibus de rebus perspicue noveris, aut quæ diu necessitas ipsa coegerit: solis enim in his sermo taciturni- tati præstat, in reliquis vero satius est silere quam loqui. In consultando factibi præteritas res exem- pla futurarum. Consulta quidem tarde; perface autem celeriter quæ videntur. Arbitrare optimum esse a diis quidem felicitatem, a nobis vero ipsis sapiens consilium.

« Quem tibi socium deligis capiendi consilii, illum considera prius, quo pacto sese suis in rebus habuerit: etenim qui male res suas gesserit, nun- quam recte procurabit alienas. Ex publicis mune- ribus labora, non ut cumulatiores divitias, sed ut majorem tibi compares gloriam: multis namque pecuniis præstabilior fama popularis. Justam po- tius suscipe inopiam, quam injustas divitias: eo enim amplius pecuniis justitia antecedit, quod hæ quidem viventibus solum conducant, illa etiam mortuis gloriam parit. Sed et pecuniarum quidem vel improbi participes sunt, at justitiæ omnino exsortes.

« Existima nihil esse stabile in humanis rebus, nihil ratum: sic enim nec erit successibus lætitiæ effusior, nec calamitate tristitiæ major. Probrum magis quam discrimen devita; metuendum nam- que necesse est esse et formidabilem, improbis quidem vitæ exitum, bonis autem ignominiam. Tunc plurimum juvet te honesta sectari, cum ex his intelliges, magnas ingentesque fluere atque oriri voluptates: siquidem nequitiae, ac libidinum voluptatumque illecebris, permultum quoque in- tercedit ægritudinis: at virtutis exercitatio, ac moderatio vitæ, tum veram, tum firmissimam quoque jucunditatem præstat: et illic quidem primum oblectati, magnis porro angoribus urge- mur; hic vero laboribus defuncti, incredibili affi- cimur voluptate. »

ETHICA CATONIS.

Trita sunt Catonis de moribus carmina:

Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt,
Hic tibi præcipue pura sit mente colendus, etc.

Quis hic fuerit Cato, non disputo, an scilicet, pris- cus ille Censorius, an potius quis alius, qui prisca illius adinstar, morum censuram sibi arrogavit, eamque hisce versibus dictarit. Idipsum enim stylus humilior et rudior arguere videtur. Adde, quod inter opera Censorii hi versus non ex- tent.

Hæc Ethnici ex solo naturæ lumine, ac proinde naturales duntaxat virtutes prosecuti, veram Dei fidem, religionem et cultum non attigerunt: cum ex adverso noster Ecclesiasticus a Spiritu Sancto illustratus, imò directus, hosce omnes transgressus, veram erga Deum pietatem, fidem, spem, timorem, charitatem ubique sanciat; nec naturales duntaxat, sed et supernaturales virtu- tes, quibus ad Deum quam proxime accedimus, ab eoque ad æternam felicitatem, regnumque cœlestis directo tramite et cursu dirigimur, edo- ceat, idque succinete, et per breves gravesque gnomas et sententias, quæ facile et edisci, et mente retineri, et actionibus singulis adhiberi ac præluere, quidque facto opus sit, commonere et commonstrare valeant. Unde Plato in *Protagora* scribit, antiquorum doctrinam nihil aliud fuisse, quam breviloquium quoddam, idque esse viri absolute sapientis, paucis videlicet multa com- plecti.

Siracidi nostro, sive Ben-Sirach, consonat, et quasi ἀντιγράως respondet homonymus illi Ben- Sira, qui sua morum præcepta tradit paucis sen- tentiis hebraicis, inchoando singulas ab alphabeti litteris ex ordine. Illas hic subjungam, quia Siracidi lucem afferunt, brevesque sunt ac raræ.

ALPHABETUM I ETHICUM BEN-SIRA.

Aleph: « Ama et honora medicum, dum non indiges ejus. » Idem sancit Siracides cap. xxxviii, vers. 1. Mystice Scholiastes Hebræus Ben-Sira hoc refert ad Deum, q. d. Cole et precare Deum qui est malorum omnium archiatrus, antequam ejus auxilio tibi opus sit.

Beth: « Ben, i. filium, non filium (hoc est, filium qui non se gerit ut filium, puta filium procacem, rebellem et perversum) sine ut aquæ summo remiget. » Nam sæpe remus emendat, quem non potuit paterna castigatio.

Gimel: « Os, quod cecidit in sorte tua, rode, » q. d. Uxore, et sorte, quæ tibi obtigit, contentus vive.

Daleth: « Aurum tundi debet, et puer verberari. » Hoc est, ut explicat Scholiastes: « Ut aurum, si illud tundas, magis fulget: sic puer, si eum verberes, evadet melior. »

He: « Esto bonus, et manum tuam a bono ne prohibeas. » « Bonus, » id est, benignus, beneficus.

Vau: « Væ malo, et væ illis, qui adhærent ei. » *Aut*, « væ improbo, et væ vicino ejus. » Im-

probus enim suam culpam et pœnam vicinis afflat.

Zain: « Sparge panem tuum in superficie aqua- rum, et in arida; et in fine dierum invenies eum, » q. d. Esto liberalis in omnes promiscue, sive pau- peres sint, sive divites; ac tandem justam merce- dem a Deo accipies.

Chet: « Vidisti asinum nigrum? Neque nigrum, neque album. » Scholiastes: « Doce linguam tuam, ut dicat semper: Nescio: ne quando in responso capiaris. »

Thet: « Bene malo ne facias, et malum non con- tinget tibi. » Simile est dogma Siracidis, cap. xii, vers. 4, 5 et 6: quod, quo sensu accipiendum sit, ibi aperiam.

Iod: « Manum tuam a beneficentia ne abs- trahas. »

Caph: « Sponsa conscendit thalamum: sed ne- scit quid sibi eventurum sit, » q. d. Futura omnia incerta sunt, rerumque eventus ignorantur, etiam cum in propinquo sunt.

Lamed: « Sapientem nutu, et stultum fuste; » supple, erudi et castiga.

Mem: « Qui honorat contemnentem se, similis est asino, qui inservit ei a quo cæditur. »

Nun: « Ignis ardens comburit multos acervos frugum, » q. d. Ex parvo initio maxima oriuntur mala: sicut ex una scintilla grande incendium; ex uno verbo aspero, multa verbera et cædes, juxta illud *Jacob*. iii, 5: « Ecce quantus (quantulus, quam modicus) ignis, quam magnam sylvam in- cendit! Et lingua ignis est, universitas iniqui- tatis. »

Samech: « Senex in domo, bonum signum in domo. » Tum quia senium signum est probæ et temperantis vitæ, huic enim et a natura, et a Deo, præmii loco, datur longævitas; tum quia senes rerum usu et prudentia pollentes, docent juvenes, quæ familiæ profutura vel obfutura sunt. Senex ergo in domo, signum et causa est, quod in domo sit bona disciplina et œconomia.

Ain: « Merces si communes habueris cum ali- quo, a bono centies frustra repetes, a malo mille- sies. »

Phe: « Mensam appara, contentio sublata est. » Tum quia, sopita contentione, in concordia et amicitia reintegratæ symbolum instrui solet mensa; tum quia vina et convivia animos iratos mulcent, leniunt, exhilarant, et ad concordiam alliciunt. Sic hodie videmus, per symposia multas rixas litesque sopiri.

Tsade: « Si necesse est ut contrahas accipiendo et dando, esto sors tua cum viro bono, » q. d. Negotiare cum probis, non cum improbis.

Coph: « Propinqua negotiatio comeditur a do- mino suo: longinqua comedat dominum suum, » q. d. Qui in vicinis sibi vicinis negotiantur, hi ditantur: qui in remotis, hi depauperantur. Sic Hebræi nonnulli explicant illud *Proverb.* xvii, vers. 24: « Oculi stultorum in finibus terræ, » q. d.

Qui extremas orbis regiones obit negotiandi causa, hic stultus est.

Resch: « Amicum veterem ne abnegato. » Idem monet Siracides cap. ix, vers. 14.

Schin: « Sexaginta consiliiarii si fuerint tibi, tamen consilium animæ tuæ ne deseras. » Idem consulit Siracides cap. xxxvii, vers. 18.

Thau: « Tam liberalis sit tibi manus, quasi semper satur fueris; et non quasi modo demum satur factus, antea vero esuriaris, » q. d. In dando esto benignus et liberalis, non tetricus et avarus: nihil enim ita gratiam conciliat, ut benignitas et liberalis hilaritas.

ALPHABETUM II BEN-SIRA.

Aleph: « Animum tuum ne des tristitiæ: multos enim occidit tristitiæ. » Idem habet Siracides cap. xxxviii, vers. 21.

Beth: « Bellæ mulieris specie multi pessumdati fuerunt, et robusti omnes interfecti ab ea. » Idem tradit Siracides cap. ix, vers. 9.

Gimel: « Secretum tuum revela uni e mille, licet multi fuerint, qui pacem (hoc est, salutem, incolumitatem, bonum) tuam quærant. »

Daleth: « Abstrahere carnem tuam a muliere gratiosa, tanquam a carne prunarum. » Quia caro ejus ignita est, ac instar prunarum te comburet, *Proverb.* vi, 29.

He: « Absconde oculos tuos a muliere gratiosa, ne capiaris reti ejus. »

Vau: « Væ ei, qui vadit post oculos suos, quos novit esse filios scortationum; » id est, scortationi addictos.

Zain: « Ne esto ex iis, qui raram aut densam barbam habent: nam nescis quid sit decretum, » q. d. Noli esse ex eorum numero, qui vel per- verse callidi, vel plane stulti sunt. Nam, ut ait R. Aquila (quem ferunt, magistrum fuisse Aquilæ Pontifici, qui S. Scripturam ex Hebræo in Græcum convertit) in *Gemara*: « Homo rara barba, calli- dus est: densa barba, stultus. »

Chet: « Chari sunt cuivis homini mares: sed væ patri feminarum. » Filiæ enim sunt continua sollicitudo, ac non raro dedecus et probrum paren- tum: unde sequitur:

Thet: « Thesaurus vanus est filia patri suo, cui dum metuit, noctu non dormit. » Idem dicit Siracides cap. xlii, 9.

Iod: « Dormit (dormiens), non dormit custos puellæ parvulæ: forsitan in adolescentia sua deci- pietur, et adultior facta scortabitur. » Idem habet Siracides cap. xlii, 14.

Caph: « Cum nupta erit filia, tu anxius eris de ea valde, dicens: Forte liberos habebit, forte non habebit: et cum senuerit, ne forte veneficia exer- ceat. » Omnia hæc explicant væ patri feminarum, littera *Chet*.

Lamed: « Ne dormias in juventute tua, et in se- nectute tua ne ducas vetulam: nam uxor vetula debilitabit vires tuas, etiamsi fueris juvenis: uxor

autem virgo addet tibi vires et robur. » Exemplum est in Davide sene, quem calefaciebat Abisag Sunanitis III *Rea.* 1. 3.

Mm: « Aquæ mulieris, quæ virgo juvenis est, dulces sunt, et augent vires; sed aquæ mulieris vetulæ, amaræ sunt ut absinthium, et debilitant vires: ut cisterna, quæ aquas habuit, quas ventus hauriendo absorpsit. » Vide *Prov.* v, vers. 15.

Nun: « Excute teipsum a muliere mala, quæ lingua sua in te dominatur: mulier enim mala similis est canibus rabidis; cui ideo fores clausæ sunt, licet verba mollia proferat ore suo, cum respondet. »

Samech: « Scriba docens alios ducat virginem, et ne ducat eam quæ maritum habuit: nam aquæ virginis tibi soli erunt; aquas vero ejus quæ maritum habuit, antea alius præter te hausit. » *Prov.* v, vers. 17.

Ain: « Oculos tuos absconde a muliere vidua, et ne concupiscas pulchritudinem ejus corde tuo: quia filii ejus, filii scortationum sunt; » non quia ex scorto nati, sed quia scortationi addicti: nam patrem non habentes, et matrem non curantes, suæ concupiscentiæ libere indulgent.

Phe: « Averte faciem tuam a sociis malis; ne habeto cum eis iter: cohibe pedem tuum ab eis, ne capiaris reti ipsorum. » Sumpsit hoc ex *Prov.* I, 15, et cap. III, 26.

Tsade: « Reconde, fili mi, opes tuas in vita tua, et absconde illas: et hæredibus tuis usque ad diem mortis tuæ ne dederis illas. » Ut hæredes pendeat a te, non tu ab illis; ne habitis tuis opibus te spernant, et egere sinant, uti multis contingit.

Coph: « Compara tibi opes, et uxorem bonam Dei timentem: multos quoque filios procreato, etiamsi centum fuerint. » Quia si boni fuerint, et probe educati, non erunt multi, licet centum fuerint.

Resch: « Procul recede a vicinis malis, ut ne annumereris societati eorum: nam pedes eorum ad malum currunt, et properant effundere sanguinem. Nihilominus misereat te vicinorum tuorum, licet mali sint; et da illis de cibo tuo: quia eo tempore, quo ad iudicium stabis, pro te testimonium dicent. »

Schin. « Audi, mi domine, sermones meos, et inclina aurem tuam ad verba mea. Supersede, mi domine, litigare cum vicinis tuis: et si animadverteris in sociis tuis rem malam, ne profer infamiam ipsorum lingua tua. »

Thau: « Compara tibi aureos nummos et quaslibet opes; et ne indica uxori tuæ ubi sint, licet ipsa bona sit: » bonitate, scilicet, Judaica: nam christianus conjux conjugii fideli non tantum opes, sed et liberos ac seipsum credit.

His adde duas alias ejusdem Ben-Sira.

« Ne te cruciet ærumna diei crastini: quia nescis quid paritura sit dies. » Sumpsit id ex *Prov.* xxvii, 1. Idemque docet Christus *Matth.* vi, 34.

« Dies brevis, et opus multum. » Cui simile est illud Hippocratis initio Aphorismorum de arte medendi: « Vita brevis, ars longa, occasio præceps, iudicium incertum, experientia periculosa. » Et illud R. Simonis in lib. *Aveth*: « Dies brevis, et opus multum, et operarii pigri, et merces copiosa, et paterfamilias urget. » Et illud Salomonis *Eccles.* ix, 10: « Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas, » q. d. VIVE ÆTERNITATI, non inferæ et miseræ, sed superæ et beatæ: quia modicus labor exigui et irrevocabilis temporis, magnum et æternum tibi pariet præmium. Plures sententias conscripsit Ben-Sira, sed vix inveniuntur Hebraice; eas manuscriptas reperi in vetusto codice bibliothecæ Vaticanæ. Forte eas Latine redditas attexam fini Ecclesiastici, si Commentarium videro non nimium excrescere.

ETHICA CHRISTI, PAULI ET APOSTOLORUM.

Siracidem, et Ben-Sira, æque ac Salomonem secuti sunt Apostoli et viri Apostolici, imo Christus Dominus, qui totam Ethicam Christianam paucis sententiis complexus est, quas recenset S. Matthæus tribus Evangelii sui capitibus, puta cap. v, vi et cap. vii. Christum Dominum imitatus S. Paulus, officia christiani hominis recensens, ea uno cap. xii *ad Romanos* comprehendit, æque ac S. Petrus, Jacobus, Joannes eadem una eaque brevi epistola percensent. Paulum et Apostolos æmulatus S. Basilius, paucis gnomis ideam vitæ christianæ sanctæ et perfectæ describit epistola *ad Canonicam*, quæ habetur pag. 337.

At S. Gregorius Nazianzenus paucis distichis et monostichis, quæ habentur in fine operum ejus, omnia vitæ honestæ præcepta concludit. Monosticha, quia breviora sunt, hic appono. Sic ergo se habet hoc ejus vitæ christianæ alphabetum.

ALPHABETUM ETHICÆ S. GREGORII NAZIANZENI.

Agendorum initium sit et finis, Deus.
Beata lucra vitæ, quotidie mori.
Cognoscere hominum facta egregiorum stude.
Durum est egere; pejus autem esse improbe.
Eris si beneficis, imitaberis Deum.
Fac sis benignus, ut benignum habeas Deum.
Geras cave carni morem, sed eam doma.
Habenis retine iram, ne te occupet furor.
Inhibeto visum: quaedam linguæ norma sit.
Clavem auribus obde: risum lascivum fuge.
Lucerna sit ratio vitæ tibi totius.
Missam fac opinionem, remque amplectere.
Nosceda cuncta putato; sed quæ fas, age.
Omnem exhibe hospiti honorem, cum hospes ipse sis.
Procella timeri cursu debet prospero.
Quæcumque dat Deus, animo grato accipe.
Virga justi potior est, quam honos mali.
Sapientum mihi fores, non locupletum tere.

Tibine pusillum est, unde quid ingens provenit?
Vir magnus esse potes, frenans petulantiam.
Probe tibi cave: alterius capsum haud riseris.
Gratum invideri; at invidere, ingens probrum.
Præstat animum, quam cætera offerri Deo.
O quam beatas, hæc quisquis servaverit:

ETHICA S. BASILII.

« Studiose operam dato, ut omnium novissimus sis, ac servus omnium, quando ista una ratione veram tibi ac solidam gloriam paries, non autem illam vanam cassamque. Aures assidue ad audienda ea quæ imperentur attentas habeto: itemque manus ad ea quæ jussa sint exequenda expromptas. Sit tibi taciturnitas in ore, circumspectio in corde. Fuit, qui habeantur, sermones tu magnopere ne attendito: sed, si quæ ex divinis litteris ad salutem animæ pertinentia memorare audieris, tum vero ad ea audienda doceto, te intellectu esse et scientia præditum. Acerba gustatu tibi ea sunt, quæcumque de mundanis rebus memorentur: contraque favis mellis assimilata, quæ a pietatis colentibus viris narrentur. Enitere porro ut eos imitere qui, ut animi sui sedatas affectiones componerent, priores te in eo vitæ genere elaboraverunt: neque exspectes, dum singula doceare. Studeto ut majorum virtutum compos efficiare; neque minores tamen negligito. Nullum omnino sit erratum, quod parvi pendas, quamvis illud tenuissima bestiola minutius sit, potiusque eo magis sedulo contende, ut per poenitentiam illud emendes. »

Et inferius: « Nolito alienorum te erratorum iudicem constituere. Ab hominibus tibi majore aliqua propinquitate conjunctis abditior quantum potes, atque in Dei conspectum te frequentissime dato. Egressus es e cella tua? Ibi continentiam reliquisti, in mundum introspeixisti. Difficilibus ac morosis senibus aures libenter præbeto, qui proverbiorum sententiis adolescentes ad recta studia exhortantur. Omni custodia serva cor tuum. Aures tuas cave, ne quibusvis garrulentibus aperias, neque temere negantibus respondeas. Cave curiosus sis: aspectionem, auditionem, locutionem, responsionem, omnia ista utilitate memento. Interrogatus de re aliqua, gravi ac submissa voce responde. Ad orationem quotiescumque vocaris, libenter succinat os tuum; in eaque permaneto, donec canonis satisfeceris; magnamque jacturam te facere arbitraris, si ante inde discesseris: siquidem ea cæli quasi imago est quaedam. In ministeriis pro communi re fratrum, ad laborem corporis, verborum quoque lenitatem adhibeas, ut ii, quibus ministras, charitatem te habere erga illos intelligant. Ne patiare, ut quæ propria muneris tui sunt, ea alius faciat. Assignato tibi ministerio cum modestia fungitor sedulitateque, perinde ac si Christo ipsi ministrares. Opta ut sis de numero paucorum: violentorum est enim regnum cælorum, et violenti rapiunt illud. Noli

in eo properare, ut fratribus præsis, ne alienorum peccatorum onere cervicem aggraves tuas. Quæ singulis diebus feceris, ea vespere tecum ipse commemora, studioseque operam dato, ut melior in dies evadas. Processum in virtutibus facito, ut hoc modo Angelis efficiare propinquior. Intra cellam tuam te contineto, ibique continenter Deum laudato, et Cherubim imitator. Hæc S. Basilius Ascetarum princeps, tract. de *Abdicatione*.

ETHICA S. AMBROSII.

S. Ambrosius *serm.* 58: « Christianus, inquit, dicitur, qui castitatem diligit, ebrietatem fugit, superbiam detestatur, invidiam velut venenum diaboli respuit. Ille vere bonus christianus est, qui furtum non facit, falsum testimonium non dicit; qui non mentitur, qui adulterium non committit, qui ad Ecclesiam frequentius venit, qui de fructibus suis non gustat, nisi prius ex ipsis Deo aliquid offerat; qui decimas Deo annis singulis erogandas pauperibus reddit; qui sacerdotibus suis honorem impendit; qui omnem hominem, sicut seipsum, diligit; qui nullum hominem odio habet. Ille vero non solum bonus christianus est, sed et ipse Christus in illo habitat, qui stateras dolosas, et mensuras duplices, velut gladium diaboli, pertimescit.

Ille bonus christianus est, qui, quando ad Ecclesiam venit, et oblationem quæ altari debetur, exhibet; et pauperibus, secundum quod vires habet, aut argentum, aut buccellam porrigit; qui peregrinos in domum suam recipit; qui hospitum pedes lavat; qui non solum lites non excitat, sed etiam discordes ad concordiam revocat; qui majoribus et parentibus honorem, et veræ charitatis amorem impendit; qui et ipse caste vivit, et filios suos vel vicinos ut caste et sobrie vivant, et verbis admonet, et exemplis docet. Ille bonus est christianus, qui quoties Sanctorum solemnitates veniunt, ut securius communicet, castitatem cum propria uxore, etiam plures dies, ante custodit; sicque sincera conscientia ad altare Domini casto corpore et mundo corde præsumit accedere; qui Symbolum et orationem Dominicam memoriter tenet, et filios vel filias, ut et ipsi memoriter teneant, fideliter docet. « Ethicam fusiorem, eamque plenam et exactam conscripsit S. Ambrosius lib. *De Officiis*.

ETHICA S. AUGUSTINI.

S. Augustinus *De Vita Christiana*, tom. IX, cap. xiv: « Christianus, ait, ille est, qui omnibus misericordiam facit; qui omnino non movetur injuria; qui opprimi pauperem, se præsentem, non patitur; qui miseris subvenit; qui indigentibus succurrit; qui cum mœrentibus mœret; qui dolorem alterius, sicut proprium, sentit; qui ad fletum fletibus alienis provocatur; cujus omnibus communis est domus; cujus janua nemini claudit.